

IV

AVALIK-ÕIGUSLIKU RINGHÄÄLINGU FINANTSEERIMISE PÕHIMÕTTED JA MUDELID: VÕIMALUSED ETV RAHASTAMISEKS

Avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide finantseerimise üldisemad põhimõtted ja konkreetsete lahendused on viimase paarikümne aasta jooksul olnud Euroopas keskseks ringhäälingupoliitiliseks küsimuseks. Alates 1980. aastate keskpaigast, mil algas ringhäälinguvaldkonna liberaliseerimine ning eraringhäälingu ja erakapitalil põhineva audiovisuaalsektori kiire areng, on vastuolulised arusaamad ringhäälingu rahastamisest olnud suurimaks pingevaldkaks.

Ägedaid diskussioone on peetud ja peetakse jätkuvalt kõikjal Euroopas, laia avalikkust haaranud poliitilisi vaidlusi avaliku ringhäälingu finantseerimispõhimõtete üle on toimunud kõigis tugeva avaliku ringhäälingu traditsiooniga maades — Inglismaal, Itaalias, Hispaanias, Prantsusmaal, Saksamaal. Aruteludes on vaidlustatud avalik-õiguslike ringhäälinguajaamade finantseerimiseks kogutava otsese ringhäälingumaksu (loamaksu, litsentsimaksu) õiguspärasust ja põhjendatust. Avalik-õigusliku ringhäälingu üheaegset finantseerimist reklaamist ja loamaksust on peetud ebaausa konkurentsi ilminguks. Kahtluse alla on seatud avaliku ringhäälingu õigust üldse müüa reklaamiaega. Avaliku ringhäälingu finantseerimise põhimõtteid Prantsusmaal, Saksamaal, Portugalis jm. on vaidlustatud ka Euroopa Kohtus (*European Court of Justice*).

Terav poleemika iseloomustab ka avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamisküsimuste käsitlemist Eestis. Kuigi 1994. aasta keskel vastu võetud ringhäälinguseaduses kehtestatud rahastamismudeli (iga-aastane riigi toetus + reklaam) muutmiseks tehti arvukaid katseid (vt. allpool), ei olnud need pingutused järgneva enam kui seitsme aasta jooksul edukad. Põhimõtteline muutus avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimiskeemis saavutati alles 2001. aasta lõpus Riigikogus vastu võetud ringhäälinguseaduse muutmise seadusega (vt. allpool ja ringhäälinguseaduse teksti raamatu XI osas). Püüame alljärgnevas heita pilk aastatel 1993–2001 Eestis toimunud otsingutele ja ideedele ringhäälingu finantseerimise valdkonnas. Alustame avaliku ringhäälingu rahastamisega seotud üldisema probleematika lühiülevaatest.

1. Avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimise euroopalikud põhimõtted

Euroopalik arusaam avaliku ringhäälingu finantseerimise põhimõtetest on fikseeritud Prahast 1994. aastal toimunud Euroopa riikide ministrite ringhäälingukonverentsi resolutsioonis “Avaliku ringhäälingu tulevik” (vt. dokumenti käesoleva väljaande II osa lisas ja XI osas). Konverentsist võttis osa ka tollane Eesti Vabariigi kultuuriminister. Dokumendis deklareeritakse vajadust kindlustada avalik-õigusliku ringhäälingu rolli, vastutust ja võimet täita talle seatud ülesandeid seadusandlike ja praktiliste lahendustega. Kohustust tagada ringhäälingu ajakirjanduslik sõltumatus ning kaitse poliitilise ja majandusliku mõjutamise eest seostatakse ennekõike vajadusega tagada avalik-õiguslikule ringhäälingule tema eesmärkide täitmiseks vajalikud rahalised vahendid. Resolutsiooni alajaotuses “**Suhtumine avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimisse**” postuleeritakse järgmised põhimõtted.

- **Kaitsta** avalik-õiguslikku teenust osutava organisatsiooni **sõltumatust**, kindlustades talle **turvalise ja kohase** finantseerimisviisi, mis tagab põhieesmärkide täitmise, s.o. kvaliteetse ja mitmekesise info-, haridus-, kultuuri- ja meelelahutusprogrammi tootmise.
- Kasutada avalik-õiguslikku teenust osutava organisatsiooni finantseerimisel paindlikult **erinevaid ressursse ja tuluaallikaid** — loamaksu, riigi toetust, ühiskondlikke fonde, reklaami- ja sponsortulu, organisatsiooni oma majandustegevuse tulusid — kirjastustegevust, programmi ja teenuste müüki jms.
- Finantseerimiskorraldus peab võimaldama avalik-õiguslikul ringhäälingul **planeerida oma tegevust ja arengut pikema ajaperioodi vältel**. Nüüdisaegse televisiooni ja raadio kui audiovisuaaltootmise majandusliku teovõime ahendamine avaldab otsest mõju nende võimele täita avalikku teenust.

Järgnevate aastate jooksul on nimetatud põhimõtteid arvukates dokumentides ja deklaratsioonides korduvalt taasesitatud, täiendatud ja kommenteeritud, nad on omandanud krestomaatilise tähenduse. (Viimati ilmunud avaliku ringhäälingu finantseerimisküsimuste käsitlestest on ülevaatlikem EBU dokument 2000. aasta lõpust “The Funding of Public Service Broadcasting”, mille võib leida EBU koduleheküljelt <http://www.ebu.ch>).

Märksõnadeks kokku võetuna võiks avalik-õigusliku ringhäälingu **finantseerimise põhitingimusteks** pidada:

- sõltumatust
- stabiilsust ja prognoositavust
- põhjendatust, selgust ja arusaadavust
- piisavust avaliku ringhäälingu eesmärkide täitmiseks
- avalikku aruandlust ja tingimatut vastutust finantseerija ees

2. Avaliku ringhäälingu finantseerimisallikate üldiseloomustus

Avaliku ringhäälingu laiapõhjalistest kohustustest osutada kogu riigi elanikkonnale kättesaadavat mitmekesist, kvaliteetset, valdavalt omakeelset audiovisuaalset ringhäälinguteenust ning sellise info- ja kultuuriteenuse suhteliselt kõrge hinnast tulenevalt on Euroopas välja kujunenud avaliku ringhäälingu **finantseerimisallikate paljus**, mida erinevates riikides mitmesugustes kombinatsioonides ja mudelites ning erinevate piirangutega rakendatakse. Neist finantseerimisallikatest olulisemad on:

- otsene ringhäälingumaks
- riigi toetus
- eraringhäälingu maksustamine avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks
- reklaam ja otsepakkumine
- sponsorlus
- abonementmaks
- muud tuluallikad

2.1. Otsene ringhäälingumaks (loamaks, litsentsimaks)

Avaliku ringhäälingu loamaks on solidaarsusprintsiibil põhinev otsene maks avaliku ringhäälinguteenuse (televisiooni ja raadio) eest, mis kehtestatakse seadusega ühe leibkonna (telekodu) kohta, sõltumata leibkonna suurusest, selle valduses olevate tele- ja raadiovastuvõtjate arvust ja avalikule ringhäälingule tegelikult kulutatud kuulamis- või vaatamisajast.

Ringhäälingumaksu on Euroopas rakendatud avaliku ringhäälingu finantseerimiseks alates 1927. aastast Inglismaal, mil see esimest korda kehtestati. Oma olemuselt on see avaliku ringhäälingu põhimõtetele kõige paremini vastav finantseerimisallikas — otsene maks toetab avaliku ringhäälingu sõltumatuse nõuet, kannab demokraatlikku funktsiooni, sidudes avaliku ringhäälingu otsese vastutusega rahva ees. Pikemaks

ajaperioodiks määratud otsene maks tagab tulude regulaarsuse ega sea ringhäälingut liigsesse sõltuvusse võimust. Rakendatakse eraldi nii televisiooni- kui raadiomaksu, enamikus riikides siiski ühtset avaliku ringhäälingu maksu. Maksu suuruse määrab reeglina riigi seadusandlik kogu valitsuse ettepanekul 3–5 aastaks. Ringhäälingumaksu muutusi seotakse mõnedes riikides tarbijahinnaindeksi või rahvusliku kogutoodangu kasvukoefitsientidega. Otsese maksu puuduseks on see, et reeglina kehtestatakse võrdne maks kõigile teleperekondadele, sõltumata nende sissetulekust, avaliku ringhäälingu kasutamise aktiivsusest või programmidele antavast hinnangust. Puuduseks on ka maksukaod ja kulutused maksu kogumisel. Otsese toetusmaksuga finantseeritakse avalikku ringhäälingut üle 30 Euroopa riigis, kus see kuulub seadusega kehtestatud kohustuslike maksude hulka.

2.2. Riigi toetus

Riigieelarvest eraldatav toetus on otsese maksu kõrval teine levinum viis avaliku ringhäälingu finantseerimiseks. Enamasti katab riigi toetus vaid osa avalik-õigusliku programmi tootmise kuludest. Riigi toetusel on finantseerimisallikana rida puudusi. Asjaolu, et toetus määratakse sageli riigieelarve menetlemisel igal aastal uuesti, muudab avaliku ringhäälingu tegevuse ebastabiilseks, raskendab ressursside ja arengu planeerimist ning mitmesuguste pikemaajaliste finantseerimisotsuste, investeeringute, laenu- ja liisinguvõimaluste kasutamist. Toetuse iga-aastane määramine võib anda võimalolijatele võimaluse avaldada avalikule ringhäälingule survet ning mõjutada programmide sisu. Avaliku ringhäälingu toetuseks eraldatavad eelarvevahendid konkureerivad igal aastal teiste avaliku sektori valdkondadega, mille vajadused võivad osutada eelistatumaks. Häiriv on ka eelarvelise toetuse teatav ebasünkroonsus telehooaja kavandamise rütmiga, sest järgmist telehooaega kavandatakse märtsis-mais, riigi toetus määratakse aga alles sama aasta hilissügisel kinnitatava riigieelarvega.

2.3. Reklaam

Eetriaaja müük reklaamijatele on avaliku ringhäälingu kõige probleemsem finantseerimisallikas.

Ühelt poolt on eetriaeg rahvuslik rikkus ja kaalukas ekspordiartikkel, sest suurem osa eetriaajast müüakse välistellijatele. Reklaami keelamine või piiramine avalikus ringhäälingus tähendaks olulisest sissetulekuallikast loobumist olukorras, kus vahendeid avaliku ringhäälingu arendamiseks, programmide tootmiseks ja investeeringuteks tehnilisse arengusse on ebapiisavalt.

Samas mõjutab reklaam avaliku ringhäälingu programmide struktuuri ja kvaliteeti. Reklaamiaja eduka müügi huvides tuleb teha saateid, mis köidavad massiauditooriumi ja panevad reklaamiantdajaid huvituma reklaami ostmisest nende saadete eel ja järel, ennekõike tippajal. See mehhanism kommertsialiseerib avalikku ringhäälingut ning sunnib auditooriumi suurendamise nimel suunama üha enam ressursse

populaarsete saadete tootmiseks, vähendades seejuures kulutusi saadetele, mille vaatajaskond on väike.

Reklaami müük avalikus ringhäälingus vähendab samas kommertsringhäälingu võimalusi, kellele reklaamitulu on peamine tulu- ja tegevuse finantseerimise allikas. Kui ringhäälingut finantseeritakse nii reklaamist kui ka ringhäälingumaksust (või riigi toetusest), on avalikul ringhäälingul olulised eelised erajaamade ees. Asjaolu, et avalik ringhääling saab tulu nii riigi toetusest kui ka reklaamist, käsitab erasektor ebavõrdse, halvimal juhul kõlvatu konkurentšina. Erajaamade omanikud leiavad, et avaliku ringhäälingu osalus reklaamiturul kahjustab hinnakujundust. Väidet, et ebavõrdsus on põhjendatud ning on teatud määral tingitud avaliku ja kommertsringhäälingu kohustuste ja ülesannete erinevusest, ei peeta kaalukaks argumendiks.

Enamikku Euroopa avalik-õiguslikest ringhäälingujaamadest finantseeritakse ühel ajal otsesest ringhäälingumaksust ja reklaami müügist saadud tuludest, sest riigi toetus või loamaks üksi reeglina ei taga avaliku ringhäälingu ülesannete nõuetekohast täitmist.

Reklaamitulude osakaal avaliku ringhäälingu eelarves peaks olema vaid nii suur, et see kompenseeriks toetuse või maksutulu vajakajäämise. Reklaam võimaldab otsest ringhäälingumaksu alandada. Kui reklaamitulude osakaal ei ulatu üle 10–15% eelarvest, ei ole ohtu, et avalik-õiguslik programm kommertsialiseerub. Mida suurem osa avaliku ringhäälingu finantseerimise mahust on mittekommertstuludel, seda väiksem on reklaami mõju programmile. Reklaami mõju on seda suurem, mida väiksem on riigi toetus või otsene maks.

2.4. Otsepakkumine

Otsepakkumine on telereklaami erivorm, mille eesmärk on kaupade või teenuste müügiks pakkumine vastavates saatelõikudes või saadetes. Otsepakkumise koht programmis ja otsepakkumise maht on üldjuhul ringhäälinguseadustes täpselt reglementeeritud. Ka otsepakkumise saadete lülitamine avalik-õiguslikku programmi on sisulistel kaalutlustel vaidlustatav.

2.5. Sponsorlus

Sponsorlus on reklaami erivorm, mis võimaldab teleaadete tootmiskulude katmiseks kasutada teleorganisatsiooni välise subjektide (asutuste, organisatsioonide, füüsiliste isikute) vahendeid saadete tootmiskulude katmiseks ilma konkreetseid kaupu või teenuseid otseselt reklaamimata. Saate või programmi sponsori nimi tuleb teha avalikuks. Sponsorluse osakaal avaliku ringhäälingu eelarves on enamasti väike, edukamalt kasutatakse seda allikat üksikprojektide ja väikesemahuliste sihtprogrammide finantseerimiseks. Erandiks on rahvusvahelised spordiprogrammid, olümpiamängud, maailma- ja Euroopa meistrivõistlused, mille puhul sponsorite kasutamine on üldlevinud ja hanketingimustest tulenevalt sageli kohustuslik. Ka sponsorlusel võib olla teatud mõju programmide sisule.

Teatud saadete spondeerimine pole üldse võimalik (uudised, poliitikasaated jm.).

2.6. Eraringhäälingu maksustamine avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks

Mõnedes riikides on reklaam avalikus ringhäälingus keelatud ning osa erakanalite reklaamitulust eraldatakse avalikule ringhäälingule kas siis kindlate koefitsientide alusel erakanalite tuludest või nende tegevusloa maksustamisega. Niisuguse võimaluse kasutamine eeldab suhteliselt stabiilset turusituatsiooni, kindlat lepingulist suhet ning tagatist. Erakanalilt saadud tuludel ei tohi olla avaliku ringhäälingu eelarves liialt suur kaal, sest avalikku ringhäälinguteenust ei saa seada liigsesse sõltuvusse erasektori edukusest. Puudusena tuleks märkida koefitsientide kehtestamise keerukust reklaamituru suurte muutuste — languse või tõusu arvestamiseks. Väga komplitseeritud on selle lahenduse korral avalikkuse tagamine, eraldiste suuruse põhjendamine ja avaliku ringhäälingu tulude garanteerimine erajaamade finantsilise ebaedu korral. Stabiilsema lahenduse annab kindlasti erakanalite tegevuslitsentside maksustamine, millest saadud tulu kantakse riigi vahendusel avalikule ringhäälingule.

2.7. Abonementtasu

Teleprogrammide edastamine tellimuse alusel võib tulevikus kujuneda telejaamade oluliseks finantseerimisallikaks. Erinevalt otsesest ringhäälingumaksust ei pea vaatajad maksma kindlat summat kasutatavate programmide arvust ja nende tegelikust vaatamise ajast sõltumata. Tellimustelevisiooni, tasulise televisiooni eelis on teenuse pakkuja ja tarbija otseside. Analoogiliselt ajakirjanduse tellimisega võib see olla aastatellimus mingile programmipaketile või üksikute kanalite valikuline tellimine kindlaks ajaperioodiks. Tehniliselt nõuab tellimustelevisiooni rakendamine eetritelevisiooni puhul suuri ümberkorraldusi — programmide kodeerimist ja dekodeerite paigaldamist iga tarbija vastuvõtuseadmetele. Senine maksulise televisiooni kogemus näitab, et vähesed neist, kes saaksid liituda, teevad seda. Tellimustelevisiooni puhul vähenevad küll litsentsimaksu kogumisel tekkinud kaod, samas vähenevad aga ka auditooriumi, eriti madala maksuvõimega inimeste võimalused programme vaadata. See on vastuolus avaliku ringhäälingu teenuse ideega. Avaliku ringhäälingu üleminek tellimustelevisiooni mudelile oleks mõeldav vaid spetsialiseeritud, temaatiliste kanalite puhul, mitte aga üldleviringhäälingu finantseerimiseks.

2.8. Muud tuluallikad

Avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid saavad kasutada programmi tootmise kulude katmiseks mitmesuguseid majandustegevuse tuluseid — kirjastamisest, omasaadete ja filmide müügist, arhiiviteenustest, tehniliste teenuste osutamisest, õppematerjalide

valmistamisest ja levitamisest, avalike ürituste korraldamisest, pileti- ja meenete müügist saadud tulused.

3. Avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimise mudelid Euroopas

Euroopa maade avalik-õiguslikke teleorganisatsioone finantseeritakse peamiselt (ja ühel ajal) kahest tuluallikast — otsesest ringhäälingumaksust ja reklaamituludest. Tuluallikate struktuuri põhjal võib Euroopa riikide teleorganisatsioone jagada viide rühma:

3.1. Ainsaks tuluallikaks on otsene ringhäälingumaks. Euroopas on vähe riike, kus avalik-õiguslikke teleorganisatsioone finantseeritakse ainult loamaksust (Inglismaa, Taani, Rootsi).

3.2. Ainsaks tuluallikaks on reklaam. Mõnedes riikides, kus ringhäälingumaksu kogumine ei ole õnnestunud (Hispaania, Portugal, Monaco), on püütud toime tulla vaid reklaamituludega. Konkurentsi tõttu on avaliku ringhäälingu reklaamitulud aga vähenenud ja riik on olnud sunnitud puudujäägi katma eelarvest (Hispaania). Ainult reklaamitulul põhinev rahastamine on avalik-õiguslikule teleorganisatsioonile vähesobiv ka suure ebastabiilsuse ja ebasoovitava mõju tõttu programmi struktuurile.

3.3. Ainsaks tuluallikaks on riigi toetus. Vähestes riikides (näiteks Belgias) finantseeritakse televisiooni praegu täielikult riiklikult. Riigi majanduslikud võimalused avaldavad selle viisi puhul otsesest mõju teleorganisatsiooni toimetulekule. Teletootmine on liiga kallis ka rikastele riikidele, et seda täies ulatuses kinni maksta.

3.4. Finantseerimine loamaksust ja reklaamist. See on enamiku avalik-õiguslike teleorganisatsioonide finantseerimise viis Euroopas. Paljudes riikides on seatud piirangud reklaamiks müüdavale eetriaajale. Mõnedes riikides on piirangud ka reklaamitulude mahule. On riike, kus reklaami müüb riiklik agentuur ning jagab saadud tulu ümber mitmete avalike kanalite vahel (Holland).

3.5. Finantseerimine loamaksust ja erimaksudest. Tuntud on lahendused, kus kommertsjaamad eraldavad osa oma tulust avalik-õiguslikule (seda viisi kasutati Soomes) telejaamale, ning vastupidi, kus loamaksust eraldatakse teatud osa kommertsalusel töötavale üleriiklikule telejaamale (Taani). Loamaksu taseme vähendamiseks on rakendatud ka mitmesuguseid aktiivseid, makse vastuvõtuseadmetelt jms.

4. Alternatiivsed põhimõtted maksu- maksjate raha ja reklaami kasutamiseks

Vaatamata sellele, et Euroopas ja maailmas levinud avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimise vormid

ja -mudelid (vt. järgnev tabel) on õpetlikud ja eeskujuga vääriavad, oleks Eestis nähtavasti otstarbekas luua originaalne, Eesti poliitilisi, majanduslikke ja kultuurilisi iseärasusi ning TV sektori spetsiifikat ja loomepotentsiaali arvestav finantseerimismudel, mis vastaks avaliku ringhäälingu põhitingimustele.

Mõnede tugeva avalik-õigusliku ringhäälinguga riikide finantseerimiskeemide võrdlus Eestiga

	Riigi toetus	Loa- maks	Rek- laam	Muud allikad
Austraalia	80%	–	3%	17%
Kanada	66%	–	23%	11%
Prantsusmaa	–	70%	25%	5%
Jaapan	–	98%	–	2%
Lõuna-Aafrika Vabariik	10%	14%	76%	–
Inglismaa	–	82%	–	18%
Eesti	58%	–	26%	16%

Allikad: ETV; T.Mendel. Public Service Broadcasting. A comparative Legal Survey. UNESCO Asia Pacific Institute for Broadcasting Development. Kuala Lumpur, 2000. Võrdlusandmed on 1999. aasta kohta, v.a. Prantsusmaa (1998) ja Eesti (2000)

Pole kahtlust, et avaliku ringhäälingu finantseerimise peamiseks allikateks on maksu maksjate raha ja reklaamitulud. Küsimus taandub sellele, millise loogika alusel avalik-õiguslik ringhääling maksumaksjalt ja reklaamist raha saab. Maksudest saadava raha puhul tuleb esimene valik teha kahe vastandliku põhimõtte vahel — rakendada saab kas **riigikeskset** või **indiviidikeskset** (telekodude-keskset) finantseerimiskeemi. Lisaks saab mõlemal juhtumil valida kas **otsese** või **kaudse** viisi vahel. Koos võimalustega saada eelarvevahendeid reklaamist, moodustub mitmeid teoreetilisi finantseerimismudeleid, millest perspektiivsemad kirjeldame allpool. Kõigepealt aga täpsustame maksumaksjate raha kasutamise võimalusi.

Riigikeskne kaudne finantseerimisvorm. Valitsuse ettepanekul eraldab Riigikogu avalikule ringhäälingule eelarvest toetuse igal eelarveaastal Riigikogu tehtud otsuse kohaselt. Skeemi on rakendatud viimased kümme aastat, see on kaasa toonud ebastabiilse ja poliitilistest tõmbetuultest sõltuva rahastamise. On esitatud ideid eraldada toetuseks kindel protsent riigieelarvest või lisada “ringhäälinguaktsiis” mõnele juba olemasolevale maksule (näiteks elektri hinnale), ent need ettepanekud pole toetust leidnud (vt. allpool).

Riigikeskne otsene finantseerimisvorm. See on üks Kultuuriministeeriumi ettepanekutest, sisuliselt riigitellimus. Ministeerium esitaks avalik-õigusliku programmi tellimuse, tehes ettepaneku, mitu tundi ja milliseid saateid riik tellib ja kui palju iga saateliigi pealt tunnimahu eest raha eraldatakse. Ministeerium ei välista võimalust, et riigi tellimusele võiksid ETV kõrval konkureerida ka eratelekanalid. See skeem lähtub paraku ebatäpsest arusaamast avaliku ringhäälingu olemusest ja rollist ühiskonnas. Viimane ei saa olla täitevvõimust sellises sõltuvuses. Avaliku ring-

häälingu üle on seadusega seatud kõrgem organ, ringhäälingunõukogu, kes vastutab selle eest, et ETV ja ER programmid vastaksid seaduse nõuetele. Keeruline on põhjendada, miks peaks riik telesaateid tellima välisomanduses olevatelt eratelekanalilt. Kindlasti on aga vaja aktiveerida erasektorit, sõltumatuid produtsente ja ning tele- ja videofirmasid, kellelt avalik ringhääling peaks osa toodangust tellima.

Indiviidikeskne otsene finantseerimisvorm. See on klassikaline ringhäälingumaks (loamaks, *license fee*), otsene maks telerit omava leibkonna ehk telekodu kohta. Kuigi maksu rakendatakse paljudes Euroopa riikides, ei ole Eestis seda seni peetud reaalseks. Poliitiliselt on maksukoormuse tõstmine ebasoovitav, elanikkonna maksujõud on väike, maksu kogumiskulud ja kaod oleksid suured. Võib tekkida probleeme rahvusvahemustega. Uut maksu oleks raske põhjendada, sest rahva enamik on teleteenust seni saanud nii-öelda tasuta (v.a. kaabeltelevisioon).

Indiviidikeskne kaudne finantseerimisvorm. Avalikule ringhäälingule riigieelarvest pikemaajalise toetuse eraldamise arvestuslikuks aluseks võetakse arvestuslik summa ühe telekodu kohta kuus või aastas. Selle mudeli kohaselt teeks ringhäälingunõukogu valitsusele ettepaneku kinnitada pikemaks perioodiks, näiteks kolmeks aastaks, toetussumma ühe telekodu kohta avaliku ringhäälinguteenuse eest. Antud raha telekodude arvuga korrutades saadakse avaliku ringhäälingu kogutoetuse summa, mis esitatakse kinnitamiseks Riigikogule. Riigikogu eraldatud toetuse jagab ringhäälingunõukogu ETV ja ER programmide tootmiseks ja arendamiseks.

Kaks võimalust finantseerida avalikku ringhäälingut reklaamist — otsene ja kaudne. Reklaamitulu võivad avalik-õiguslikud ringhäälingujaamad saada kahel viisil: esiteks oma eetriaega reklaamijatele müües ja reklaami oma programmis esitades, teiseks kompensatsioonina erakanalilt. Kaudne viis reklaamitulu saada põhineb lahendil, kus avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon reklaami ei näita, riigi erakanalite tegevusload või tulud maksustatakse aga vastava maksuga avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks. Reklaami puhul eksisteerib muidugi veel kolmaski võimalus — avalik ringhääling reklaamiga ei müü ja erakanalilt kompensatsioonimaksu ei saa.

5. Avaliku ringhäälingu finantseerimist käsitlevad seaduseelnõud, ettepanekud, lepped ja ideed Eestis aastatel 1993–1999

Allpool on lühidalt esitatud olulisemad ideed, mida Eestis on avaliku ringhäälingu finantseerimise vallas seadusandlike initsiatiivide, seaduse muutmise ettepanekute, seaduseelnõude projektide, lepingute ja kavandite vormis aastatel 1993–1999 esitanud Vabariigi

Valitsus, Kultuuriministeerium, ringhäälingunõukogu, erakonnad ja avalik-õiguslikud ringhäälingujaamad. Loetelust selgub, et aastate jooksul on kaalutud mitmeid finantseerimise mudeleid ja ideid. Enamik neist Riigikogu menetlusse küll ei jõudnud, need, mida Riigikogu saalis siiski arutati, seadusparandusteks ei saanud. 1994. aastal ringhäälinguseadusega vastu võetud finantseerimismudel, ebatäpses sõnastuses pealegi, püsis muutumatuna üle seitsme aasta kuni see 2001. aasta detsembris muudeti (vt. allpool).

Alates 1993. aastast, mil Eestis hakati arutama avaliku ringhäälingu seadusandliku reguleerimise küsimusi, on finantseerimisettepanekud olnud järgmised.

- Eesti Ringhäälingu Kompani (ERK — ETV ja ER) finantseeritakse riigieelarvest ja loamaksudest (ringhäälinguseaduse eelnõu variant, 13.06.1993)
- ERK-d finantseeritakse vahetult riigieelarvest arvestusega 0,3 vabariigi valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalka ühe potentsiaalse kuulaja-vaataja kohta ning seadusega kehtestatud loamaksudest. Lisaks finantseerimine reklaamist, sponsorlusest ja oma majandustegevuse tuludest (ringhäälinguseaduse eelnõu variant, 16.07.1993)
- ERK-d finantseeritakse vahetult riigieelarvest arvestusega 0,3 vabariigi valitsuse kehtestatud miinimumpalka riigi ühe alalise elaniku kohta aastas ning seadusega kehtestatud loamaksudest (ringhäälinguseaduse eelnõu variant, 19.09.1993)
- Eesti Rahvuslikku Ringhäälingut (ERR) finantseeritakse seadusega kehtestatud loamaksudest, vahetult riigieelarvest eraldatud summadest arvestusega ..... (eelnõus jäetud lahtiseks), reklaamist, ühiskondlikest fondidest, sponsorabist, saatevõrkude rendist (ringhäälinguseaduse eelnõu variant, 17.01.1994).
- Vastavalt ringhäälinguseadusele moodustuvad Eesti Raadio ja Eesti Televisiooni tulud: 1) seadusega kehtestatud maksudest; 2) vahetult riigi eelarvest eraldatud summadest; 3) reklaamist, mille edastamise korra, hinna, kasutamise ja mahu otsustab ringhäälingunõukogu, kusjuures reklaami maht ei ületa 5% päevasest programmi saatemahust Eesti Televisiooni ühel ja Eesti Raadio kahel kanalil, millest üks on võõrkeelne (08.03.2000); 4) fondidest, sponsorlusest, saatjate võrkude renditasust ja muudest allikatest laekuvad summad (ringhäälinguseadus, 19.05.1994).
- Eesti Televisioonile esitatakse käesoleva seadusega riigi informatsiooni-, kultuuri-, haridus-, teadus- ja spordi-, arendus- ning arhiivitellimus. Riigi ringhäälingutellimust rahastatakse riigieelarvest. Iga aasta riigieelarves määratakse eraldi osana vahetult Eesti Rahvusringhäälingule eraldi 1) riigi ringhäälingutellimuse täitmiseks, 2) investeringuteks. Eraldis määratakse summam, mis võrdub järgmise või suurema protsendiga antud aasta riigieelarve kuludest kokku: 1) riigi ringhäälingutellimuse täitmiseks 1,0% riigieelarve mahust; 2) investeringuteks 0,1% riigieelarves sätestatud riiklike investeringute kogumahust. Kui sellel alusel arvutatud eraldise summa on väiksem eel-

- arveaastale eelnenud kolmel aastal Eesti Rahvusringhäälingule määratud sama sihitusega eraldiste summade aritmeetilisest keskmisest, määratakse eraldis nimetatud keskmise summas. Sätestatu rakendamise esimesel kolmel aastal võetakse arvesse Eesti Televisioonile ja Eesti Raadiole määratud eraldisi. (Riigikogus menetlemata Eesti Rahvusringhäälingu seaduse eelnõu, Kultuuriministeerium, 05.1997).
- 1998. aasta algusest kuni 1999. aasta maikuuni kehtis ETV ja eratelekanalite TV3, TV 1 ja Kanal 2 vahel leping, mille kohaselt ETV loobus reklaami müügist ja edastamisest ning sai selle eest erakanalilt kompensatsiooni. Leping katkes mõlemapoolsete süüdistuste tõttu lepingutingimuste rikkumisest;
  - Iga aasta riigieelarves määratakse eraldi osana vahetult Eesti Televisioonile eraldis: 1) riigi ringhäälingutellimuse täitmiseks; 2) investeringuteks. (Riigikogus menetlemata ringhäälinguseaduse eelnõu, Kultuuriministeerium, seisuga 19.03.1998).
  - Avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide programmide levitamise kulud kaetakse Teede- ja Sideministeeriumi eelarvest; 2) avalikku ringhäälingut finantseeritakse riigieelarvelisest toetusest, mille suurus on vähemalt 0,34% riigi maksutuludest Eesti Raadio ja 0,46% riigi maksutuludest Eesti Televisiooni toetuseks. (Riigikogus menetlemata ringhäälinguseaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu, ringhäälingunõukogu, seisuga 06.1998).
  - Iga aasta riigieelarves määratakse eraldi osana Eesti Televisioonile toetus, mille suurus on ...% riigieelarve mahust (Riigikogus menetlemata Ringhäälinguseaduse eelnõu, Kultuuriministeerium, seisuga 27.07.1998)
  - Iga aasta riigieelarves kinnitatakse eraldi osana Eesti Televisioonile toetus, mille suurus saadakse eelmise aasta baastoetuse summa korrutamise riigieelarve eelnõus esitatud keskmise prognoositava tarbijahindade kallinemise protsendiga (ringhäälinguseaduse eelnõu 956 SE I — algatas valitsus 14.09.1998; Riigikogu lükkas 1. lugemisel tagasi 14.10.1998; samuti ringhäälinguseaduse eelnõu 1021 SE I — algatas Koonderakonna fraktsioon 15.10.1998 ja võttis enne täiskogul menetlemist tagasi 09.11.1998; samuti ringhäälinguseaduse eelnõu 1105 SE II — algatas valitsus 16.12.1998, eelnõu langes menetlusest

välja Riigikogu 8. koosseisu volituste lõppemise tõttu 03.1999; samuti ringhäälinguseaduse eelnõu 4 SE I — algatas valitsus 22.03.1999 ja võttis enne täiskogul menetlemist tagasi 28.04.1999).

- Rahvusringhäälingu tegevust finantseeritakse riigieelarvest vastavalt riigieelarve seaduses (RT I 1993, 42, 614; 1996, 22, 436; 49, 953) sätestatud korrale, reklaamist saadavast tulust ning fondidest, sponsorlusest, saatjavõrkude renditasust ja muudest allikatest laekuvatest summadest (Riigikogus menetlemata Eesti Rahvusringhäälingu seaduse eelnõu, Kultuuriministeerium, 22.10.1999).

6. Uued ettepanekud avaliku ringhäälingu finantseerimiseks Eestis 2000–2001

Kuigi loogiliselt on maksumaksjate ja reklaamiraha kasutamiseks võimalik konstrueerida palju erisuguseid finantseerimisskeeme, langeb osa neist Eesti juhtumil kindlasti ära. Esiteks, vaevalt et otsesest avaliku ringhäälingumaksu meil lähiaastatel kehtestatakse. Teiseks, kuigi reklaamist loobumine avalikus ringhäälingus võib olla tõenäoline, ei ole ilmselt siiski kaalukaid põhjendusi loobuda kaudsetest reklaamituludest, mis tähendaks eratelekanalite litsentside või tulude maksustamist avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks.

Aastatel 2000–2001 esitati uusi ideid avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimiseks Eestis, mille põhiideestik on kokkuvõtlikult koostatud allpool toodud tabelisse “Alternatiivsed finantseerimismudelid”. Laskumata kõigi esitatud võimaluste põhjalikku analüüsi, võiks osutada, et avaliku ringhäälingu finantseerimise tingimustele ja TV-sektori stabiliseerimisvajadustele vastavad Eestis kõige paremini mudelid 3 ja 4. Just nende skeemide väljaarendamiseks ongi aastatel 2000–2001 tehtud viimase aja olulised ettepanekud — ringhäälingunõukogu ettepanek rakendada telekodude-põhist riigi toetuse arvutamise süsteemi (arvestuslik loamaks) ja Kultuuriministeeriumis töötanud koostöökomisjoni ettepanek lõpetada reklaami müük ETV-s ja maksustada eratelekanalite tegevusload. Vaatleme neid ettepanekuid allpool detailsemalt.

Alternatiivsed finantseerimismudelid

Riigi toetus programmi tootmiseks		Riigi tellimus lepingu alusel
1. Riigikogu eraldab ringhäälingule iga-aastase toetuse programmi tootmiseks, ETV müüb reklaami	R E K L A A M I G A	5. Riigikogu eraldab ETV-le toetuse riigitellimuse täitmiseks, ETV tellib osa saateid sõltumatutelt produtsentidelt, ETV müüb reklaami
2. Riigikogu eraldab stabiilse toetuse telekodude-põhiselt, ETV müüb reklaami		6. Riigikogu eraldab vahendid riigitellimuse täitmiseks avalik-õigusliku teleprogrammi tootmiseks, Kultuuriministeerium tellib avalik-õiguslikku programmi nii ETV-lt kui ka erakanalilt, ETV müüb reklaami
3. Riigikogu eraldab ringhäälingule iga-aastase toetuse programmi tootmiseks, ETV ei müü reklaami, eratelekanalite tegevusload maksustatakse avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks	R E K L A A M I T A	7. Riigikogu eraldab ETV-le toetuse riigitellimuse täitmiseks, ETV tellib osa saateid sõltumatutelt produtsentidelt, ETV ei müü reklaami, eratelekanalite tegevusload maksustatakse avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks
4. Riigikogu eraldab stabiilse toetuse telekodude-põhiselt, ETV ei müü reklaami, eratelekanalite tegevusload maksustatakse avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks		8. Riigikogu eraldab vahendid riigitellimuse täitmiseks avalik-õigusliku teleprogrammi tootmiseks, Kultuuriministeerium tellib avalik-õiguslikku programmi nii ETV-lt kui ka erakanalilt, ETV ei müü reklaami, eratelekanalite tegevusload maksustatakse avalik-õigusliku ringhäälingu kasuks

6.1. Ringhäälingunõukogu ettepanek telekodude-põhise riigi toetuse arvutamiseks.

Et Eestis seni toimiv avaliku ringhäälingu finantseerimise mudel ei vastanud sõltumatuse ja stabiilsuse nõuetele, tegi ringhäälingunõukogu 23. augustil 2000 ettepaneku muuta ETV ja ER finantseerimise lähtealuseid ja rakendada **telekodude-põhine riigi toetuse arvutamise süsteem**. Ringhäälingunõukogu tegi samuti ettepaneku eraldada edaspidi riigieelarve kaudu toetus ETV-le ja ER ühise summana kogu avaliku-õigusliku ringhäälinguteenuse eest kokku ning teha toetuse jagamine ETV ja ER vahel ringhäälingunõukogu kohustuseks (viimatimainitud ettepanek leidiski rakendust 2000. aasta riigieelarveseaduses).

Uus põhimõte riigi toetuse arvutamiseks seisnes detailsemalt järgmisel:

- riigieelarvest eraldatakse igal aastal toetus elanikkonnale avaliku õigusliku ringhäälinguteenuse

osutamiseks ühtse summana kogu teenuse mahu ehk 1 tele- ja 4 raadioprogrammi kohta;

- riigieelarvest eraldatud toetuse jagab ETV ja ER vahel ringhäälingunõukogu;
- riigi toetuse arvestamise alusena rakendatakse põhimõtet, mis kehtestab arvestusliku toetuse avalik-õigusliku ringhäälinguteenuse osutamiseks ühe telekodu (leibkonna) kohta aastas;
- ringhäälingunõukogu ettepanekul esitab Vabariigi valitsus Riigikogule **kinnitamiseks arvestusliku toetuse kroonides** avalik-õigusliku tele- ja raadioteenuse eest **telekodu (leibkonna) kohta kuni kolmeks aastaks**;
- toetuse kogusumma arvutatakse telekodude (leibkondade) koguarvu ja arvestusliku toetussumma korrutisena;
- ringhäälingunõukogu võib teha Vabariigi Valitsusele ja Riigikogule ettepaneku arvestusliku toetuse muutmiseks igal aastal riigieelarve koostamise ja menetlemise käigus.

Leibkondade arv	Arvestuslik toetus — krooni telekodu kohta kuus	Arvestuslik toetus — krooni telekodu kohta aastas	Riigi toetus avalikule ringhäälingule (ETV+ER kokku) miljonit EEK	Võrdlus 2000. aastaks eraldatud toetusega %
600000	21,5	258	154,8	99,9% ¹
600000	24,0	288	172,8	111,5%
600000	26,0	312	187,2	120,7%
600000	28,0	336	201,6	130,6%
600000	31,0	365	218,0	140,8% ²

¹ — Sisuliselt võrdne 2000. aasta riigi toetusega ETV-le ja ER-le kokku

² — Arvestuslik toetus, mida ringhäälingunõukogu taotleb avaliku ringhäälinguteenuse toetamiseks aastateks 2001–2003, **1 kroon telekodu kohta päevas** (tingimusel, kui ETV ja ER müüvad ka reklaamiaega)

Ringhäälingunõukogu argumenteeris, et telekodude põhise süsteemi eelised seisnevad ennekõike süsteemi lihtsuses, selguses ja arusaadavuses. Toetussumma telekodu kohta on hästi võrreldav muude kultuuri-teenuste hinna, perekondade vaba aja ja infokuludega. Näiteks — summaarne riigi toetus ETV-le ja ER-le 2000. aastal ühe tele- ja nelja raadioprogrammi loomiseks-edastamiseks on 155 miljonit krooni, arvestatuna 600 000 Eesti leibkonna kohta teeb see 21,5 krooni kuus ehk 300 krooni aastas. Võrreldes praegust 21,5 krooni telekodu kohta kuus kino- või teatripiletite või päevalehtede hinnaga. Skeem on kergesti omaks võetav, sest see sarnaneb “pearahaga” hariduses — riik n-ö. “tellib” igale telekodule ETV ja ER programmid, tagades seega igaühele vaba ligipääsu avalikule ringhäälingule. Telekodu-põhimõte vastab avaliku ringhäälingu vaimule, sest lähtub rahvast, rahvale info- ja kultuuri- ning meelelahutus-teenuse osutamisest. Põhimõte on euroopalik ja samas originaalne — see lähtub samast alusest kui Euroopas levinud loamaksu põhimõte — ent samas ei ole see otsene maks. Skeem suurendab ringhäälingunõukogu vastutust ja minimeerib riigiametnike rolli. Ringhäälingunõukogu taotles kehtestada arvestuslikuks toetuseks avaliku ringhäälinguteenuse eest aastateks 2001–2003 üks kroon telekodu kohta päevas.

Kuiigi telekodude-põhine arvestusliku toetuse mudel ei leidnud hilisemates arutlustes toetust, võib seda siiski pidada tõsiselt võetavaks alternatiiviks otsesele loamaksule.

6.2. Kultuuriministeeriumi koostöökomisjoni ettepanekud uue finantseerimismudeli kehtestamiseks

15. jaanuaril 2001 toimus Kultuuriministeeriumis töökoostöö pidamine “Ringhääling ja raha”, millest võtsid osa era- ja avalik-õigusliku ringhäälingu juhid, ringhäälingunõukogu ja Riigikogu kultuurikomisjoni liikmed ning ministeeriumi spetsialistid. Ringhäälingu jätkusuutlikku arengut võimaldavate lahenduste leidmiseks ja finantseerimisküsimuste käsitlemiseks moodustati mitmepoolne koostöörühm Kultuuriministeeriumi, ringhäälingunõukogu, Eesti Ringhäälingute Liidu ja Eesti Teletootjate Liidu esindajatest. Koostöörühm jõudis 30. aprilliks kokkuleppele avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamise põhimõtete osas, mil osapooled allkirjastasid ettepanekud ringhäälinguseaduse muutmiseks (vt. kokkuleppe teksti käesoleva väljaande VI osas). Vastavalt kokkuleppele viiakse reklaam avalikust ringhäälingust välja, sponsorlus on lubatud mittetulundusühingute ja sihtasutuste kaudu, riigipoolne rahastamine ETV-le ja ER-le peaks kokku olema 250–270 miljonit krooni aastas ning jääb stabiilseks 3–5-aastaseks perioodiks, eratelejaamade ringhäälinguload maksustatakse, saadud tulu läheb avaliku ringhäälingu finantseerimieks.

Vastavalt saavutatud kokkuleppele valmistas Kultuuriministeerium 14. maiks ette ringhäälingu-

seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis sisaldas ETV ja ER finantseerimisskeemi muutmist ning ideed avalik-õigusliku ringhäälingu lepingust riigiga. Samuti koostas ministeerium Vabariigi Valitsuse määruse projekti “Ringhäälinguloo tasu suuruse määramisest”, millega kehtestatakse tasu ringhäälingulubade eest regionaalses, üleriigilises ja rahvusvahelises televisioonivõrgus.

15. mail 2001, mil valitsus arutas ETV-le riigi garantiiga laenu võtmist, kinnitas ta muuhulgas oma seisukohta, et ringhäälinguprobleemide lahendamiseks tuleb reklaam ETV-st välja viia. 22. mail sidus valitsus ETV-le antava laenugarantii otsusega algatada protsess ETV ja ER kujundamise kohta ühtseks avalik-õiguslikuks ringhäälinguorganisatsiooniks ning taotlusega, et ETV nõustub sõlmima riigiga lepingu eelarveliste eraldiste kasutamiseks vastavalt seaduse “2001. aasta riigieelarve” § 5-ga. 31. mail esitatigi aruteluks Justiitsministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Rahandusministeeriumi koostatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse eelnõu, mis kujundaks ER ja ETV ühtseks avalik-õiguslikuks ringhäälinguorganisatsiooniks, viiks reklaami avalikust ringhäälingust välja ja seoks riigi toetuse andmise riigiga sõlmitava lepinguga.

7. ETV ja ER finantseerimispõhimõtete radikaalne muutmine 2001. aasta lõpus

Ringhäälinguseaduse muutmise seaduse ja Eesti Rahvusringhäälingu seaduse eelnõud menetleti Riigikogus 2001. aasta sügisel. Oktoobris võttis valitsus edasiseks läbitöötamiseks tagasi Rahvusringhäälingu seaduse eelnõu. Ringhäälingu-seaduse muutmise seadus läbis kolm lugemist ja võeti vastu 19.12.2001.

Vastavalt seaduses tehtud muutustele ER ja ETV reklaami ega otsepakkumist ei edasta ning ei kasuta sponsoreid oma saadete ja programmide hankimiseks, tootmiseks ega edastamiseks (v.a. juhtudel, kui reklaam ja teave sponsorite kohta kaasneb EBU vahendusel omandatud ürituste ja sündmuste ülekande õigusega, või siis Kultuuriministeeriumi loal üksikjuhtumitel, kui reklaam ja teave kaasnevad Eesti üldsusele oluliste ürituste ja sündmuste ülekandeõigustega.

Riigieelarvest avalik-õiguslikule ringhäälingule eraldatava toetuse suurus planeeritakse kolmeaastaseks perioodiks, lähtudes Riigikogu poolt heakskiidetud ER ja ETV arengukavast, mille ringhäälingunõukogu esitab Riigikogu kultuurikomisjonile Riigikogu otsuse eelnõu algatamiseks kolmeaastasele perioodile eelneva aasta jaanuaris.

Arengukavas nähakse ette kultuuri, sotsiaalsete vajaduste ning demokraatia arengu seisukohalt põhjendatud ning ringhäälinguseaduses sätestatud ülesannete täimiseks tarvilik avalik-õigusliku teenuse iseloom ja maht, samuti selleks ning infrastruktuuri arengu ja tehniliste arenguprogrammide rahastamiseks vajalikud investeeringud.

Arengukava lahutamatu osa on avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide **eelarvevajaduste kava**, milles nähakse ette kolmeaastaseks perioodiks tervikuna ja iga aasta lõikes eraldi summad seaduses sätestatud ja arengukavas seatud ülesannete täitmiseks. Esimene arengukava esitatakse perioodiks 2003–2006. Riigikogu poolt heakskiidetud ER ja ETV arengukavade alusel esitab ringhäälingunõukogu Kultuuriministeeriumile igal aastal ER ja ETV eelarvetaotlused järgmiseks eelarveaastaks. Kultuuriministeerium esitab ER ja ETV eelarvetaotlused Rahandusministeeriumile ning eelarvetaotluste üle peetavates läbirääkimistes Rahandusministeeriumiga esindab avalik-õiguslikku ringhäälingut ringhäälingunõukogu.

Eratelejaamade ringhäälinguload muudeti tasuliseks: kohalik ringhäälinguluba — 10 miljonit, üleriigiline või rahvusvaheline ringhäälinguluba — 15 miljonit krooni aastas. Ringhäälinguloa tasu maksub loa omanik neljas võrdses osas tasu suurusest aastas 1. märtsiks, 1. juuniks, 1. septembriks ja 1. detsembriks. Ringhäälinguloa tasu laekub riigieelarvesse ning sellega toetatakse avalik-õiguslikku ringhäälingut.

ETV suhtes rakenduvad reklaami ja sponsorlust reguleerivad sätted 1.07.2002, ER peab lõpetama reklaami edastamise 1.01.2005.

8. Kokkuvõtteks

Eestis 1994. aasta ringhäälinguseaduse alusel rakendatud avaliku ringhäälingu **finantseerimisviisi puudused** jäid aastate jooksul samaks. See:

- oli mõjutatav võimulolijate poolt
- oli ebastabiilne, ressursid ei olnud prognoosi-tavad
- ei taganud vajalike vahendeid avaliku ringhäälingu arenguks
- ei võimaldanud pikemaajalist finantseerimis- ja investeerimisstrateegiat
- sõltus liigselt teiste avalike sektorite vajadustest
- tekitas suuri pingeid avaliku-õigusliku ja eraringhäälingu vahel

Olukorra muutmiseks tehti enam kui 7 aasta jooksul jätkuvaid, kuid tulemusteta katseid. ETV finantsmajanduslik ja organisatsiooniline kriis 1999–2000 ja eratelekanalite kasvavad majanduslikud raskused kiirendasid oluliselt telesektorit tasakaalustava ja jätkusuutlikku arengut võimaldava konsensusliku lahenduse otsingut. 2000. aasta lõpus algatatud ja 2001. aasta kevadel edukalt lõppenud neljapoolsed läbirääkimised Kultuuriministeeriumi, ringhäälingunõukogu, Eesti Ringhäälingute Liidu ja Eesti Teletootjate Liidu esindajate vahel võimaldasid Kultuuriministeeriumil ja valitsusel algatada ringhäälinguseaduse muutmise, mis sai teoks 2001. aasta detsembris. Aeg näitab, kas avaliku ringhäälingu lahkumine reklaamiturult, riigi toetuse stabiliseerimine ja avaliku ringhäälingu rahastamise rajamine Riigikogu poolt heaks kiidetud kolme-

aastasele arengukavale ning eratelejaamade tegevuslubade maksustamine annavad soovitud tulemusi.

Olulisemaid kirjutisi, mis kajastavad pikaajalist poleemikat avaliku ringhäälingu finantseerimise küsimuses võib leida käesoleva raamatu VI osast, huvitatud lugeja saab lisaviiteid rahastamisteemaliste arvukatele artiklitele ka raamatu IX osas avaldatavast valikbibliograafiast.

Allikad ja kirjandus kronoloogilises järjestuses

1991

1. Parliamentary Assembly of the Council of Europe Recommendation 1147 on parliamentary responsibility for the democratic reform of broadcasting (1991).
2. Public Service Television: Accountability and Finance. A Discussion Paper prepared by NERA for the IIC (1991). Lodon: NERA

1992

1. The Future of BBC (1992). London: BBC
2. PBI (1992). Second Meeting of Public Broadcasters International. Brussels: PBI.

1993

1. EBU declaration: Public service broadcasting: Europe's opportunity (1993). EBU: Brussels.
2. A McKinsey Report for the BBC (1993). London: McKinsey&Company.
3. Trends in European Public Service Broadcasting (1993). An economic analysis. Brussels:EBU.

1994

1. Council of Europe 4th European Ministerial Conference on Mass Media Policy (Prague, 7-8 December 1994) Resolution No 1. The future of public service broadcasting (1994). Public Service Broadcasters Around theWorld.
2. PBI (1994).Third General Assembly of PBI. Public Broadcasters International. Stockholm: PBI.

1996

1. BBC Survey of Licence Fee Collection Systems (1996). Draft. BBC.
2. Council of Europe (1996).Committee of Ministers recommendation No. R (96) 10 on the guarantee of the independence of public service broadcasting.
3. Šein, Hagi (1996). *Avaliku ringhäälingu tulevik Eestis. 12+1 põhiküsimust, teese ja fakte diskussiooniks avalik-õiguslikust ringhäälingust*. Tallinn: Eesti Televisioon, 4.03.

1997

1. Karpa, Kärt (1997). *Toomas Lepp kaitseb reklaami kaotamise ettepanekut*. Eesti Päevaleht, 7.11.
2. Šein, Hagi (1997). *Materjale avaliku ringhäälingu teooriast ja praktikast. Eesti Televisiooni kontseptsiooni- ja arenguküsimusi 1993–1997*. Tallinn: ETV.
3. Šein, Hagi (1997). *Avalik-õigusliku televisiooni alus Eestis on loodud*. Kogumikus: Eesti Televisioon 1995–1997. Tallinn: ETV.
4. When Audio-visual meets Finance (1997). Brussels: Audiovisual Eureka.

1998

1. Rummo, Paul-Eerik (1998). *Mis pilt ikkagi paistab*. Ringhäälinguseaduse uuendamine käib üle kivide ja kändude. Postimees, 25.05.
2. Rummo, Paul-Eerik (1998). *Avaliku ringhäälingu sõltumatus*. Televisioon ja raadio peaksid saama kindla osa riigi maksutulust. Postimees, 15.07.
3. Rummo, Paul-Eerik (1998). *Riigist ja ringhäälingust*. Kaks uudist riigivõimu ja ringhäälingu suhete kohta. Postimees, 20.07.
4. Šein, Hagi (1998). *Ringhäälingu valik: rahvas või publik*. Eesti Päevaleht, 9.12.

1999

1. Sookruus, Peeter (1999). *Eestile piisab esialgu neljast telekanalist*. Postimees, 11.02.
2. *Eesti TV erakanaliks*. (1999) /Juhtkiri/. Äripäev, 5.05.
3. Šein, Hagi (1999). *Televisioon muutuste palavikus*. Eesti Päevaleht, 5.05.
4. Rummo, Paul-Eerik (1999). *Mida teha Eesti Televisiooniga*. Edukale reformiriigile adekvaatne riigitelevisioon. Postimees, 7.05.
5. Šein, Hagi (1999). *Reklaam jäägu ETV-st eemale*. Eesti Päevaleht, 10.05.
6. Jõesaar, Andres (1999). *Spondeeritud rahu lõpp*. Puudulik ringhäälinguseadus tekitab paratamatult konflikte telejaamade vahel. Postimees, 12.05.
7. Lepp, Toomas (1999). *ETV-le lüüakse hingekeha*. Postimees, 12.05.
8. Rummo, Paul-Eerik (1999). *Veel pole hilja pilti reguleerida*. Selgus ringhäälingumaastikul on võimalik. Postimees, 14.05.
9. *Hea programm ületab ETV rahavõimalusi* (1999). /Juhtkiri/. Eesti Päevaleht, 19.06.
10. Herkel, Andres (1999). *ETV elas üle võimete*. Postimees, 26.06.
11. Ummelas, Mart (1999). *Vaba arvamuskujundus on tõsisel ohus*. Postimees, 7.08.
12. Ibrus, Indrek (1999). *Vajame tugevat ETV-d*. Eesti Päevaleht, 14.08.
13. Herkel, Andres (1999). *ETV vajab tasakaalu ja tuleviku nägemust*. Eesti Päevaleht, 28.08.
14. Kask, Tõnis (1999). *Kolmevalitsuse lammutav aeg ETVs*. ETV ei saa jätkata vanade majandustavade vaimus. Postimees, 3.09.
15. Joosu, Tiina (1999). *Riik võib ETV ja Eesti Raadio müüa erakätesse*. Eesti Päevaleht, 13.11.
16. Šein, Hagi (1999). *Avalik-õiguslik või eraõiguslik Eesti Ringhääling?* Eesti Päevaleht, 8.10.
17. Putting, Jaanus (1999). *Eesti Televisiooni vaesus sunnib ajakirjanikke astuma libedale teele*. Postimees, 4.11.
18. *ETV kinni või raha juurde* (2000). Eesti Päevaleht /Juhtkiri/, 6.12.
19. Herkel, Andres (1999). *Ringhäälinguperestroika tuleb lõpetada*. Avalik-õiguslikule ringhäälingule pole alternatiivi. Postimees, 15.12.
20. Public Service Broadcasters Around the World (1999). A McKinsey Report for the BBC.

2000

1. *Kuhu lähed, Eesti Televisioon?* (2000) /Juhtkiri/ Äripäev, 21.01.
2. Šein, Hagi (2000). *See pole vaatamise ja kuulamise maks*. Sõnumileht, 25.01.
3. Vaher, Andrus (2000). *Lahendusi ETV probleemile*. Äripäev, 31.01.
4. Tarand, Kaarel (2000). *Üleannetu televisioon*. Eesti Päevaleht, 1.02.

5. Mets, Margus (2000). *ETV ja ER kui järjekorras viimased*. Äripäev, 4.02.
6. Ammas, Anneli (2000). *ETV saadetele riiklik tellimus*. Eesti Päevaleht, 14.07.
7. Šein, Hagi (2000). *Sõbrakäsi ETV-le*. Miks otsustada telekodude-keskse rahastamisskeemi kasuks. Postimees, 19.07.
8. Ringhäälingunõukogu (2000). *Ringhäälingunõukogu seisukoht Eesti Televisiooni kriisist väljatoomise, finantseerimise põhimõtete muutmise, eelarvekujunduse ja edasise arengu põhiküsimustes*. Ringhäälingunõukogu dokumendid, 23.08.
9. Karpa, Kärt (2000). *Kallas jätkaks ETV toetuseta*. Eesti Päevaleht, 8.09.
10. Kaalep, Tõnu (2000). *Hooaja algus väikeses televisioonis*. Eesti Päevaleht, 11.09.
11. Kubo, Märt (2000). *Rikkad oleme rahvana*. SL Õhtuleht, 11.09.
12. *Telejuhid ennustavad ühe kanali hukku*. (2000). SL Õhtuleht, 11.09.
13. Vitsur, Heido (2000). *Televisioon — kokku või lahku?* Äripäev, 6.10.
14. Lang, Rein (2000). *Saagu avalik ringhääling*. Postimees, 31.10.
15. *ETV ellujäämiseks on vaja 47 senti ühe telepere kohta* (2000). Postimees, 23.11.
16. Lang, Rein (2000). *Aus ülestunnistus*. Postimees, 23.11.
17. Kadastik, Mart (2000). *ETV- liiga rikas või liiga vaene*. Poliitikutel puudub tahe ETV rahastamises kord luua. Postimees, 27.11.
18. Karpa, Kärt (2000). *Esimene rahasüst võlgade tasumiseks*. Eesti Päevaleht, 6.12.
19. Karpa, Kärt (2000). *Poliitikud täitsid lubaduse Urmile*. Eesti Päevaleht, 6.12.
20. Meikar, Silver (2000). *ETV tuleb erastada*. Postimees, 11.12.
21. Mendel, Thomas (2000). Public Service Broadcasting. A Comparative Legal Survey. UNESCO Asia Pacific Institute for Broadcasting Development. Kuala Lumpur.
22. The Funding of Public Service Broadcasting (2000). EBU.

2001

1. Suni, Raivo (2001). *Eesti Televisioon õigustab privileegi*. Postimees, 2.02.
2. Kadastik, Mart. *Raha ja rahu Eesti Televisioonile* (2001). Avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamine muudatuste lävel. Postimees, 14.03.
3. Raag, Ilmar. *Kas siis selle maa televisioon...* (2001). Eesti Päevaleht, 27.03.
4. *Kultuuriministeeriumi juures tegutsenud töörühma ettepanekud ringhäälinguseaduse muutmiseks*. Neljapoolne kokkulepe (2001). Kultuuriministeerium, 30.04.
5. Suni, Raivo (2001). *Usalduskriis segab ETV arengut*. Postimees, 22.05.
6. Saarna, Rivo (2001). *Kellele on kasulik reklaamivaba ETV?* Postimees, 11.06.
7. Ühendamise asemel likvideerimine (2001). /Juhtkiri/. Äripäev, 9.08. *Hagi Šein toetab reklaamivaba ETV-d*. (2001). Postimees, 22.08.
8. Maimets, Andri (2001). *ETV peab reklaami müüki kokku tõmbama*. Postimees, 23.08.
9. Sookruus, Peeter (2001). *Rahvusringhääling — oletused ja argumendid*. Äripäev, 24.08.
10. The European Commission (2001). Communication from the Commission on the Application of State Aid Rules to Public Service Broadcasting (2001/C 320/04).

- Official Journal of the European Communities, 15.11.
http://europa.eu.int/comm/avpolicy/legis/com_en.htm
11. Raag, Ilmar (2001). *Riigi ringhääling*. Rahva Hääl, 29.11.
  12. Toomet, Vallo (2001). *ETV loobub reklaamirahast*. Eesti Päevaleht, 4.12.
  13. Lõhmus, Alo (2001). *Kultuurikomisjon pooldab reklaamivaba ETV-d suvest*. Postimees, 5.12.
  14. Toomet, Vallo (2001). *ETV tuleb ära müüa*. Eesti Päevaleht, 5.12.
  15. Raag, Ilmar (2001). *Vastamata küsimused ja totrad arvamused*. Sirp, 7.12.
  16. Eilart, Andres (2001). *ETV näitab reklaami järgmise aasta lõpuni*. Eesti Päevaleht, 20.12.